

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 1 2017

Den truede kulturarv

Der har været skrevet meget om vor truede kulturarv på dette sted, men desværre er der gang på gang lejlighed til at beklage nye ødelæggelser.

Uddannelsesinstitutionen HF & VUC Nordsjælland ønsker meget forståeligt at flytte fra de nuværende lejede lokaler på Montebello ved Gurrevej ned til byen. Eleverne vil dermed være nærmere byens herligheder og byen vil få mere liv. Så vidt så godt. Det triste er, at man helst vil bygge en helt ny skole ved Svingelport, hvilket vil betyde nedrivning af det tidligere offentlige slagtehus og senere brandstation. Bygningerne, der ikke er fredede, men fredningsværdige, er opført i 1913-14 efter tegninger af den senere stadsarkitekt i København, Poul Holsøe, der bl.a. også har tegnet skolerne i Tikøb og Hornbæk, de franske krigergrave, Petersborg ved Marienlyst og meget andet. Landskendt er han især for byggeriet Grøndalsvænge ved København. Det treflejede bygningsanlæg repræsenterer god dansk byggesik og skulle efter Holsøes ønske, og understreget af den brolagte gårdsplads, ikke stå i uheldig kontrast til byens gamle huse, men i harmoni med disse.

Skolen har fremlagt et ambitiøst projekt visende en ultra-moderne bygningsklods placeret på stedet. På ingen måde har arkitekterne tænkt Holsøes charmerende bygninger ind i et dertil passende nybyggeri, der kunne give skolen en hyggelig atmosfære til glæde for lærere og elever. I et rationelt samfund river man kritisk ned og bygger nyt. Og hvad kan vi gøre? Som før skrevet her, kan museerne kun intensivere formidlingen af kulturmiljøet i håb om, at det kan inspirere til at udnytte kulturarven kreativt i stedet for at ødelægge den.

LBM

Forsidebilledet

Helsingørs 500 års købstadsjubileum blev fejret med pomp og pragt i sommeren 1926. I den anledning lod man opsætte en rekonstruktion af bymuren til brug for festsplene på Grønnehave, og tegneren Henry Cumming fik til opgave at illustrere begivenheden ved denne tegning til brug i programmet. I 1929 tilbød han kommunen et maleri, han havde lavet af det historiske optog i byens gader. Byrådet ville dog ikke ofre de 2000 kr; han ville have for maleriet. Jubileet havde da også kostet kommunen den nette sum af 19.879 kr!

FORENING & MUSEUM

Lars Bjørn Madsen (ansv.h.)
Torben Bill-Jessen
Eva Arnsfelt
Maibritt Bager
Erik Trolle

Tryk: Nofoprint, Helsingør
Lay-out: Lars Bjørn Madsen

Forening & Museum

udkommer med 4 numre om året i februar, maj, august og november.

Stof til bladet kan sendes til lhm64@helsingor.dk eller tb-j@stofanet.dk

Helsingør Museumsforening

Formand: Torben Bill-Jessen
Næstformand: Tom Sinding
Kasserer: Flemming Jensen
Eva Arnsfelt
Maibritt Bager
Bent Jensen
Ingrid Dora Jarnbjer
Elisabeth Thorsen
John Zilmer

Foreningens hjemmeside:
www.helsingormuseumsforening.dk
hvor også indmeldelse kan ske

Kontingent

200 kr for enkeltpersoner
250 kr for par
550 kr for firmaer
Betaling kan ske på:
reg 2255 konto 1905639169
eller ved henvendelse på
Helsingør Bymuseum,
Sct. Annagade 36

Sundtoldens By, der blev reddet af Skibsværftet

Artikel af H. Wolf-Jürgensen i Berlingske Aftenavis den 6. maj 1938

Man skal aldrig lave en Kløft mellem Fortid og Nutid, siger Borgmester Peder Christensen.

Rivaliseringen mellem de sjællandske Købstæder er uden Tvivl nu saa haard som ingensinde før. I Holbæk – Ringsted – Slagelse – Korsør – Næstved – overalt arbejdes der for at blive den største og bedste Købstad på Sjælland.

»Berlingske Aftenavis« udsendte Medarbejder har paabegyndt en Rundtur til samtlige sjællandske Købstæder.

Nedenstaaende offentliggøres den første Artikel i Serien »De sjællandske Købstæder«. Vor Medarbejder fortæller her om Helsingør, Byen ved Øresund. Byen, hvis Navn er uløseligt knyttet til Kronborg.

Klokken 7 hver eneste Morgen forlader en ældre Mand med hurtige og livlige Skridt sin smukke Villa i Udkanten af Helsingør. Det er Borgmester Peder Christensen, lige saa godt kendt under Navnet »Kong Peder«, der gaar ud og hilser Godmorgen til sit Hjertebarn, Helsingør.

Et rask Besøg paa Alderdomshjemmene, derfra ud til de nye store Byggepladser, videre hen ad den nye Vandstrandvej, der er under Arbejde, og endelig et lille Slag ned over Nordhavnen og Grønnehave. Overalt straalers hans veloplagte Smil Borgerne i Møde. Han hilser paa alle, han taler med alle, og han kender alle.

I 1892 kom Peder Christensen til Helsingør. Oprindelig var han Landmand, men han søgte straks Arbejde paa Skibsværftet. Her blev han snart Maskinbygger, og i 1906 blev han indvalgt i Byraadet. Siden 1919 har Peder Christensen været Borgmester i Helsingør. I dag er han 64 Aar, men rask og rørig bevæger han sig daglig rundt i den By, der ejer hele hans Kærlighed.

Borgmester Peder Christensen taler i byrådsalen. Til højre ses stadsingeniør A.T. Jørgensen. Larsen fot. Udateret.

I 1919 fik Socialdemokraterne effektivt Flertal i Byraadet, og siden 1919 har de holdt Stillingen med 11 Mandater. Ved sidste Valg erobrede de Radikale 2 Mandater, saa de i Dag har 4 Mandater, mens den borgerlige Gruppe mistede 2 Mandater, saa den i Dag tæller 4 Mandater.

Efter Sundtold kom Skibsværft

Borgmester Christensen er ikke alene en Mand med kommunale og politiske Interesser, men ogsaa med Historiske. Med Stolthed viser han Byens smukke gamle gotiske Raadhus frem og fortæller lidt Historie.

Helsingør er en Undtagelse blandt de danske Købstæder, siger Borgmester Christen-

ge Gaver fra Nabobyer, fra Staden København, men ikke mindst fra Sverige.

Fra et Skab henter Borgmesteren et smukt gammelt Drikkehorn: »Dette Horn vil i Aar blive Anledning til, at vi fejrer et 100 Aars Jubilæum paa Kronborg. For 100 Aar siden fik Byen dette Horn skænket fra Sverige (Helsingør) som den første officielle venskabelige Udveksling siden Krigen mellem Danmark og Sverige. Vi har Gaver fra Arbejderorganisationer, fra Byens Embedsmænd og fra mange flere.«

Helsingør og dens Opgaver

Hvilke Opgaver har Byen løst, siden De blev Borgmester?

»I 1920 blev der lagt et Arbejdsprogram

for Byen, siger Hr. Peder Christensen. Dette Program er nu færdigt om halvandet Aar. Vi har i dette Tidsrum udført Anlægsarbejder for ca. 15 Millioner Kr. Trods den moderne Udvikling har vi stadig søgt at bevare den gamle historiske og smukke Bydel. Det er lykkedes. Siden 1927 har vi ofret 3½ Million Kr. paa Vejene. I Løbet af halvandet Aar er alle Adgangsveje og gennem Helsingør i Orden. Vi arbejder i Øjeblikket paa den nye saakaldte Vandstrandvej til Færgen. Dette Projekt koster 1 Mill. Kr. Vi har i mange, mange Aar arbejdet for en Trafikhavn i vor Statshavn, men Staten har modsat sig enhver Forbedring af Helsingør Havn. Saa tog vi fat paa Grønnehaveprojektet og byggede Nordhavnen, der be-

I 1937 indledtes arbejdet med anlæg af en ny Færgevej langs vandet til færgelejerne og med tilslutning til Kongevejen over Trykkerdamsviadukten. Her er den nye vej fotograferet omkring 1939.

staar af en Lystbaadehavn og en Fiskerihavn. Dette Projekt mødte megen Modstand blandt Oppositionen, men nu er det gennemført«, tilføjer Kong Peder med et Smil. »I det hele taget har alle Projekter mødt Modstand, indtil de var gennemført«. »Mit Program«, fortsætter Borgmesteren, »har ogsaa været at sørge for de Gamle, og vi har bygget et meget stort Aldersrente-Kompleks med 198 Lejligheder med Have for 50 Kr. om Maaneden. Vi har ogsaa bygget et Alerdomshjem, hvor der faas fuld Forplejning.

Ungdommen og Skønheden har vi ogsaa tænkt paa. I Tusindvis af Kroner har vi ofret på grønne Omraader i og omkring Helsingør. Fra Kronborg og til Julebæk ligger ét eneste grønt Bælte. Det tager rigtigt Fart ved Reberbanen og går Nord paa til Kommunens egen Restaurant og Park Sommariva. Her standser Hornbæk Banen ved Trinbrættet, og hver Søndag er Toget fyldt paa alle Ture til dette skønne Sted. Det var jo ikke uden Grund«, tilføjer Borgmesteren med et Smil, »at Kommunen i sin Tid overtog Hornbæk Banen. Ved Siden af, og tilhørende Sommariva, ligger Danmarks største Skovpavillon med Plads til ca. 2000

Mennesker. Ogsaa Strandene Nord paa arbejder Kommunen for at frigøre. Naturen er vort Stof, og det udnytter vi. Jeg kunde driste mig til at sige: Hvad vilde København være uden Nordsjælland, ja, og saa selvfølgelig omvendt.«

Een Borger over 50.000 Kr

»Helsingør tæller i Øjeblikket 17.500 Indbyggere. Selvom Tikøb Kommune ikke hører under Helsingør, understreger man dog, at denne Kommune, der fra alle Verdenshjørner undtagen Øst, omringer Helsingør, tæller 10.000 Indbyggere. Om Sommeren tæller Helsingør Opland 50.000 Indbyggere og om Vinteren godt det halve. Siden 1932 er Helsingør kun vokset. En Gummifabrik (fotografiet herunder; Larsen

Nordhavnen blev bygget 1932-34 som et kommunalt foretagende. Et badekonsortium lejede en del af Grønnehavearealerne ved havnen og byggede en restaurant, et sommertivoli og en badeanstalt. Konsortiet gik imidlertid konkurs og kommunen købte bygningerne til udlejning.

1935) er blevet anlagt og giver Arbejde til 500 mennesker. Skibsværftet beskæftiger 1.800 mand, hvad der er normalt, men under unormale Tilstande har man været oppe paa 2.700 Mand. Af andre Virksomheder har Helsingør en Tekstilfabrik, en Fiskensfabrik, C. Wiibroes Bryggeri - og endnu flere Virksomheder.

Ligningsprocenten i Helsingør er 10, og med Undtagelse af ganske smaa Afgivelser, har man holdt denne Kurs siden 1921. I Kommuneskat blev der sidste Aar udskrevet 1.975.000 Kr. mod i Aar 1.758.000 Kroner. Social udgifter andrager sidste Aar 840.000 Kr. og for i Aar 867.400 Kr. Gælden er siden 1921 nedbragt fra 11,5 Mill. til 8,5 Mill. Kr. Gennemsnitsindtægten i Helsingør ligger omkring 2.100 Kr. 48 borgere har en Indtægt over 10.000, deraf har 7 borgere en Indtægt mellem 30 og 50.000 Kr., og kun een Borger naar op over 50.000 Kr.»

Økonomi og Arbejde

»Vor økonomiske Stilling«, fortsætter Borgmesteren, »maa absolut siges at være god. Vi giver Arbejde i stedet for Understøttelser i saa vid Udstrækning som muligt, og altid til kommunale Formaal. Det er vores Drøm her at vedblive med at være en normal og stabil By. Vi har ingen Konkurrenter undtagen København, og det skal ingen Hemmelighed være, at vi regner København som en Forstad i Helsingør. Fra København kommer alle Turisterne i Tusindvis op til os. Kronborg er selvfølgelig vor store Turistattraktion, og ikke uden Grund, thi noget smukkere skal man vist lede længe efter. Hamlet Gæstespillene, de store Oxford-Møder, alt sammen har gjort Helsingør til en kendt, internationalt præget By.«

Ragnhild Hveger? »Ja ogsaa et Barn af Helsingør, der har gjort Byen berømt. Jeg vil være saa ubeskeden at sige, at det er Helsingør, der har gjort Ragnhild til den store Svømmerske. Vi byggede et Svømmestadion, og her begyndte hun at svømme, og her opdagede man hendes store Evner.«

Mægtigt Kolonihaveprojekt

Ved Middagstid foretog jeg med Borgmesteren og stadsingeniøren en Rundtur gennem Byen og Omegnen. Helsingør skal ses i Sol; jeg saa den i Sol, og skønnere Kombination mellem By, Natur og Vand skal man lede længe efter.

Paa det højeste Punkt i Helsingør mod Vest har Kommunen erhvervet 27 Tdr. Land. Her er anlagt et Kolonihaveprojekt i meget stor Stil. 204 Parceller er udstykket og skønt Grundene lige er udbudt, er der allerede 100 besatte Parceller. Mellem Parcellerne er der anlagt mægtige store, grønne Plæner, og til disse grønne Tumblepladser har alle Parcellernes Beboere Adgang. Vi kører nordpaa langs Julebæk Strand forbi det nye Stadion og Badmintonhal, alt sammen lagt i de grønne Omraader.

Ved Havnen har Kajakklubben faaet et smukt Baadehus, Roklubben har faaet bevilget et Baadehus til 60.000 o.s.v. o.s.v.

»Samtidig med at vi bevarer saa mange gamle Ting i vor By som muligt, siger

Peder Christensen satsede meget på områderne nord for Marienlyst til rekreative formål. Her er det Sommerhaves store skovpavillon, hvor helsingoranerne samledes til fester og anden herlighed.

Kong Peder, og samtidig med at vi tænker på de Gamle, gør vi ogsaa for Ungdommen og Sporten. De to Ting hører jo sammen. Borgmesteren bliver et øjeblik alvorlig og siger saa:

»Den Dag i Dag mindes jeg endnu det Helsingør, jeg kom til i 1892. Saa meget, der kan bevares. Man skal aldrig lave en Kløft mellem Fortid og Nutid, man skal bygge Bro«.

»Helsingør er i øvrigt en mærkelig By«, slutter Borgmesteren, idet vi standser foran Raadhuset. »Der er ingen Klikker i denne By, den store Handelsstand eksisterer ikke, der er ingen rigtig Lokalpatriotisme, som i andre Købstæder. Men vi er ogsaa noget for os selv. I denne By kan en Borger godt leve ubemærket i 50 Aar«.

Oppositionen

Helt uden Mislyde er de mange Projekter, Byraadet og i Særdeleshed Borgmesteren, har tumlet med, ikke gaaet af. Opposition er mange Gange gaaet stærkt imod Byggeprojekterne, og her har Føreren for den borgerlige Gruppe. Ingeniør Weistrup samt Bogholder Lerche, spillet en stor Rolle.

Der var vist ikke een Borger i Helsingør, der ikke kan lide deres Borgmester, men paa et vist Tidspunkt mente en Gren af Oppositionen, at »Kong Peder skulde have et Skud for Boven«, som man kaldte det. Der blev agiteret stærkt imod Grønnehaveprojektet, som dog blev gennemført. Der var senere Tale om et stort Week-end-Hotel ved Grønnehave. Her fik Oppositionen dog Kong Peder i Tale, og man enedes om at lade Kommunen staa udenfor eventuelle Planer, ligesom Oppositionen senere var

medvirkende til, at Turistforeningens Budget blev nedskaaret med ca. 50 Procent til Aarlig 10,000 Kr.

Men trods disse mindre eller større Skærmydsler vil sikkert ingen Borgere i Helsingør af med deres »Kong Peder«. De holder af ham, og de véd, at han kun vil det bedste for sin By og dens Borgere.

Da jeg sagde Farvel til Borgmesteren, spurgte jeg ham, om han nogen Sinde blev tituleret »Kong Peder«?

»Ja, det hænder jo nu og da«, sagde Peder Christensen og saa Højtidelig ud, »f. Eks. naar Majestæten taler til mig, bliver jeg kaldt Kong Peder, og saa smiler Kongen og tilføjer: Hr. Kollega«.

De sidste Striber fra Eftermiddagssolen spejler sig i det dybblaa Øresund. Jeg staar nede ved Havnen. Til venstre for mig ligger de sidste Rester af Ruinerne fra den sørgelige Brand på »Prins Hamlet«. Skal der paa Tomten rejses et nyt Hotel, et Storstadshotel? Helsingør hvisker om store Planer, men »Kong Peder« kender ikke sådanne Planer og tror heller ikke paa store Planer. Jeg gik en tur gennem den smukke, gamle Hovedgade, Stengade. Tæt ved Havnen ligger Dommergaarden, for nylig restaureret for 150.000 Kr. Under den Paabegyndte Restaurering opdagede man, at Huset var Danmarks ældste Stenhus, atter en ny Attraktion til Helsingør.

Ved 9-Tiden har Mørket fuldstændig lukket sig over Helsingør. Paa Byens Hoteller og Restauranter spiller Musikken til Akkompagnement fra en Række svenske »Borde«. Jeg gad vide, hvor mange Tusind Svenskere, der hver Maaned besøger Helsingør – efter lokale Udtalelser et dømmet er det ikke saa faa.

Fra Helsingborg glimter Tusinder af Lys tværs over det blanke Sund til Sundtoldbyen.

Laurits Pedersens Helsingør

Helsingørs navnkundige overlærer, Laurits Pedersen, påbegyndte i 1926 i anledning af byens 500 års jubilæum sit store værk om Helsingør i sundtoldstiden. Trods forsøg fra museets side på at udgive et helt nyt, langt mere grundigt værk om Helsingørs historie med bidrag af museets egne fagsinspektører og forskere fra andre institutioner og museer, er det endnu ikke lykkedes at overgå Laurits Pedersens tobindsværk. Her fortæller han om sit arbejde i tidsskriftet »Dansk Litteraturtidende«, udgivet juni 1926, da de første tre hæfter af værket forelå. Værket var fuldent i december 1928.

Tanken om at udgive et Værk om Helsingør og i det hele taget fejre Byens 500 aars Jubilæum skyldes Redaktør Carl Thalbitzer, der i 1916, foranlediget ved et galt Aarstal i Trap, henvendte sig til mig for at faa rede på, om det rigtige tal var 1416 eller 1426. Vi fik hurtigt klaret, at det første var en fejl, og derefter hvilede Sagen til 1918, da der blev nedsat en Komité bestaaende af Redaktør mag. Art. M. Galschiøt, Landstingsmand, Direktør C.

Tvede og Konsul Alb.

Wright samt

Hr. Thalbitzer

som Formand.

Denne komité satte sig som Maal til 500-Aaret for Sundtoldstadens Grundlæggelse "at til-

ve-
jebrin-
ge en Hel-
singørs Histo-
rie, der manede svund-
ne Tiders Levesæt og Per-
soner frem og kastede lys over
de Perioder, der maatte anses for mest ka-
rakteristiske for Byen".

Det var i første række Komitéens Formaal at fremskaffe et Festskrift, hvorimod den ikke stillede noget Krav om at faa fremdraget nyt Stof af Arkiverne.

Man henvendte sig til mig med Anmodning om Bistand ved Bogens Udarbejdelse og Redaktion. Da jeg vilde finde det utilfredsstillende, om man ikke benyttede denne Lejlighed til saa høj Grad som muligt at udnytte det Stof, der endnu trods mange interesserede Mænds Arbejde, gemte sig i de rige helsingørske Arkiver, søgte jeg og fik af Carlsbergfondens, Helsingørs Kommune og Staten Tilskud til ret omfattende Forarbejder.

Endvidere lykkedes det mig at faa nogle Fagmænd til at paatage sig enkelte Afsnit, som de var specielt hjemme i. Museumsinspektør, Magister Chr. Jensen skriver om Kirker og Klostre, og Arkitekthistorikeren, Adjunkt Fr. Weilbach om Krogen, Kronborg og Lysthuset i Kronborg Have. Af Tidshistorien overtog Museumsinspektør, Magister Hugo Matthiessen Midtaldertiden, og kgl. Ordenshistoriograf, Dr. Phil. Louis Bobé, Tiden fra 1736-1814. Selv skulde jeg saa udfylde det manglende: skrive om Sundet, Omegnen, Bymur, Havn, den gamle By, Raadhuset, Bytinget, Torvet, de borgerlige Huse, Haverne o.s.v.

og af Tidshistorien 1536-1736 og 1814-57. Det emne, det her drejede sig om at fremdrage havde i høj Grad min Interesse. Helsingørs Historie er ikke blot en almindelig dansk Købstads Historie gennem 500 Aar,

Kildegrundlaget for Laurits Pedersens store værk er særdeles solidt. Hans righoldige og ganske omfattende arkiv herov i dag på Helsingør Kommunes Museer (Museet Skibsklarerergaarden) og er af en sådan kvalitet, at det til stadighed vil kunne danne grundlag for forskningen i Helsingørs historie. Det forholdt sig nemlig således, at Laurits Pedersen fik en ganske anseelig sum bevilget af både kommune og private fonde til sit værk, således at han kunne benytte sig af flere velkvalificerede medarbejdere, heriblandt cand. phil. D.E. Rugaard, til at forestå den meget omfattende udskrivning af arkivalier på arkiverne, mens han selv systematisk gennemgik de mange publicerede kilder. Resultatet er imponerende; der er næsten ikke det sted, han og hans medarbejdere ikke har været; ja, selv de tykke skode- og panteprotokoller; Øresunds Toldkammeres regnskaber og tingbøgerne synes næsten at være gennemgået fra ende til anden. De for Laurits Pedersen brugbare kilder blev i relevante uddrag skrevet på små sedler og sirligt lagt i emneordnede læg med tydelig påskrift på ryggen. Komplette afskrifter af f.eks. borgerskabsprotokoller, grundtakster og skattemandtal blev skrevet ud i protokoller og hæfter. Arkiveringen foregik imidlertid efter hans eget private system, der viser, at han ligesom mange andre forskere bestemt ikke har tænkt på sine efterkommere, når det gjaldt arkivets tilgængelighed. Museet har derfor måtte udarbejde en foreløbig registrant over arkivets indhold, der refererer til de i sin tid af dr. phil. Henning Henningsen nummererede rum i arkivskabet, som Laurits Pedersen havde fået lavet til formålet.

det er den danske By, hvis historiske Materiale for Tiden efter 1550 er bedst bevaret, og den, hvor Livet formede sig rigere og mangfoldigere end i nogen af de andre. En ukendt Fortid, da den laa værnet af det gamle Flynderborg på Valdemarsbakken. En straalende Begyndelse for »den ny By paa Krogen« 1426, Erik af Pommerns Sundtoldstad med »Slottet paa Krogen« og hele tre Klostre foruden Bykirken. Derefter en Fremgangstid i Slutningen af det 15de Aarhundrede, ja vel helt til Byen brændte 1522 og blev indtaget og atter tilbageerobret i Grevens Fejde.

Ved Aarhundredets Midte er den atter i Vækst, og fra 1574, da Arbejderne med Kronborgs Opførelse begynder, gaar den fremad med rivende Fart. I Christian IV's

FORENINGEN

Nr. 1 2017

nyt

Nordskov Mølle

*Der arbejdes i denne tid
intens på at skaffe midler til en
restaurering af den stærkt bevarings-
værdige mølle, der ligger ved Ellekilde-
havevej i Aalsgaarde.*

*Maleri af Fritz Stehr-Olsen 1919.
Privateje.*

Generalforsamling

Helsingør Museumsforening indkalder hermed til ordinær generalforsamling tirsdag den 28. marts 2017 kl. 19.00 i Smedenes hus, Strandgade 46
Forslag der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være indsendt senest 14 dag før til Helsingør Museumsforening, c/o Torben Bill-Jessen, Århusvej 69b, 3000 Helsingør.
Umiddelbart efter generalforsamlingen vil Torben Bill-Jessen og Lone Hvass fortælle om museets nyudgivne bog: Liv og død, tro, håb og mirakler i 1600-tallets Helsingør.

Medlemskab

Vi minder om at for at kunne deltage på generalforsamlingen og for at få del i de andre goder som foreningen byder på, skal der betales kontingent. Hvis man endnu ikke har modtaget sit medlemskort minder jeg om at de ligger klar til afhentning på bymuseet.

Årbog 2016

Indeholder følgende artikler:

Carsten Meyer: De frivillige og pressede fra Helsingør

Bent Jørgensen: Thomas Nielsen, Værftets karismatiske fellestillidsmand

Maria Refer: Guvernørfamilie fra Tranquebar, breve 1846-1860, ankomsten til Danmark og bosættelsen i Helsingør

Torben Bill-Jessen: Sct. Marie Kirkes klokkere fra 1578 til vore tider

Vi forventer at årbogen vil ligge klar til afhentning til foreningens generalforsamling, hvilket er en yderlig god grund til at møde op på denne for foreningen så vigtige dag.

Torben Bill-Jessen & Lone Hvass

Liv og død, tro, håb og mirakler i 1600-tallets Helsingør

Husk

Dansk Vestindien - fra kolonisering 1672 til salg 1917
Foredrag af Erik Gøbel, lørdag den 25. februar.
Omtalt i forrige nummer af bladet.

Foredrag den 18. marts

Alexander den Store mellem historie og myte

Mathias Strøm Manly, lektor, cand.mag. i klassisk græsk og historie, studieleder på Folkeuniversitetet i København og underviser på Helsingør Gymnasium. Specialiseret i hellenistisk historie efter ophold på det epigrafiske museum og det britiske arkæologiske institut i Athen. Medoversætter på Arrians Alexander den Stores felttog og i gang med en monografi om Alexander-traditionen.

Alexander den Store (356-323 f.Kr.) blev en myte allerede i sin egen levetid på baggrund af de erobringer, der bragte græske kultur ud i hele den kendte verden. Kort efter sin død blev han dyrket som en gud i de hellenistiske kongeriger, for de romerske kejsere var han et herskerideal, og i især middelalderen blev han en central figur i bl.a. de europæiske ridderromaner, mens han i Mellemøsten blev en national og religiøs helt kendt som Iskandar.

De samtidige kilder til Alexanders liv har kun overlevet i fragmenter, og det er først over 300 år efter hans død, vi har en samlet fremstilling af, hvordan han erobrede det enorme Perserrike og fortsatte mod Indien. På det tidspunkt har traditionen og myterne om Alexander allerede delt sig i flere grene, som både indeholder overnaturlige og deciderede fjollede fortællinger samt historiske værker, der prøver at skille manden fra myten.

Foredraget vil præsentere et overblik over, hvad vi egentlig ved om Alexander den Store fra de skriftlige kilder og derfra se nærmere på de mange forskellige Alexander-traditioner og -myter fra middelalderen til i dag; myter og fortællinger, der har været - og er - helt centrale for national selvopfattelse lige fra Island til Iran.

Alexander den Store ca. 270 f.Kr., romersk kopi ca. 100 e.Kr., Nationalmuseet

Alexander den Store udforsker havets dybeste del, middelaldermanuskript, British Library

VORE FOREDRAG FINDER STED KL. 14:00 I SMEDENES HUS, STRANDGADE 46, HELSINGØR

5 dages busrejse til Polen

Turen gentages 4-8. september 2017!

Turen går til Lubusz regionen i det vestlige Polen. Et område, der er præget af mange søer og skove. Store dele af Lubusz-regionen har tidligere hørt under Preussen og Tyskland. Rejsen byder på både kulturelle og historiske oplevelser i området.

Vi skal blandt andet opleve en vinmark, hvor vi smager på den polske vin - se omgivelserne og spise frokost ved en tidligere russisk kasserne - se det tyske forsvarsanlæg Ostwall fra 2. Verdenskrig. Desuden besøges byen Lagow, som har fæstningsmure fra det 15. århundrede, samt en Johanniterborg.

I Swiebodzin skal vi se den største Jesusstatue i Europa. Statuen er 36 meter høj og blev indviet i 2010. I den lille by Rokitno besøges den gotiske kirke, der er et meget kendt pilgrimssted for polakker. Kirken byder bl.a. på et ikon af den hellige Jomfru Maria.

En detaljeret beskrivelse af turen med flere udflugter vil kunne findes på Museumsforeningens hjemmeside www.helsingormuseumsforening.dk.

På udturen besøges Greifswald og den store klosterruin Eldena. Klosteret i Eldena var et af de 6 datterklostre, som var grundlagt af Esrum Kloster.

På hjemturen planlægges et besøg i den flotte barokkirke i Neuzelle samt "mønsterbyen" fra DDR tiden, Eisenhüttenstadt. Tidligere StalinStadt.

Vi bor alle 4 nætter i byen Skwierzyna - også kendt som Schwerin ved Warta-floden - på Hotel Dom nad Rzeką, et 3-stjernet hotel beliggende ned til floden Warta og 5 minutters gang fra lokalt centrum. Hotellet har egen have samt restaurant, bar og WiFi. Værelserne, der ligger på 1. sal, er alle udstyret med tv, bad/toilet, men uden elevator.

Pris pr. person i delt dobbeltværelse. Kr. 3.625 (Enkeltværelsestillæg kr. 560).
Prisen inkluderer

Bustransport i 4* turistbus med Ørslev Rejser.

4 x overnatning

4 x morgenbuffet

1 x morgenbuffet på færgen på udrejsedagen

3 x frokost, heraf en lettere med vinsmagning

3 x middag på hotellet

1 x grillarrangement med harmonikaunderholdning

1 x aftenbuffet med drikkevarer ad libitum på færgen på hjemrejsedagen

Samtlige entrées i henhold til program

TUREN 1-5. MAJ ER UDSOLGT

Guide på turen er historikeren Bente Thomsen, der har polsk som bifag. Sammen med sin mand Kaj Madsen har hun for nylig skrevet bogen "Esrum klostres døtre". Kaj Madsen vil også bidrage med faglige indslag på turen. Det samme vil Tom Sinding fra Museumsforeningen. En polsk lokalguide vil desuden assistere os dag 2, 3 og 4.

Tilmelding til Elisabeth Thorsen. Tlf. 24 21 79 82. Mail: elisabeth.p4@gmail.com

Dage er den vistnok større end Aalborg, Odense og Aarhus og dermed indenfor det nuværende Danmarks Omraade den største efter Hovedstaden, og det til trods Pest, der Gang paa Gang hærgede den og enkelte Aar bragte Dødeligheden op til 4-5 Gange det normale. Men Pesten 1654, Svenskekrigen 1658-60, efterfulgt af den skaanske Krig og den store nordiske Krig med Pesten 1711, det blev for meget for den gamle By, der i Christian IV havde mistet sin bedste Ven. Den blomstrende Handel og Sundtrafik i Bernstorfftiden bragte nok en Velstand og Fremgang, som mindes endnu i vore Dage, men den var kun af Renæssancesanctidens Herlighed og endte brat med Krigen 1807-14. Saa længe Sundtolden bestod, var Helsingør imidlertid ukuelig. Nogle Aars Fredstid rettede hurtigt de lidt Tab. Ved Midten af forrige Aarhundrede var den atter i Vækst, da Sundtoldens Ophævelse 1857 bragte den paa Ruinens Rand. Hvilken anden dansk By har været mere omtumlet af Skæbnen!

Og hvilket Sted frembyder rigere Emner! Her var Kongeborg og kongelig Have, Kirker og Kloster Bymur med Porttaarne og en ejendommelig gammel By. Her var foruden de Typer, man træffer i enhver Købstad, ogsaa adskillige andre som Hoffet med sit adelige Selskab, Zünfftige Haandværkere, Færgfolk og Fiskere. Skibsklarere og fremmede Konsuler, Garnisonens Officerer og Øresundstoldkammerets Embedsmænd og gæstende Skippere af alle Nationer.

Sundet var jo Østersøens Port, hvor Skibene maatte standse for at betale Told. Laa de ikke her som ved Skanør i Maaneder for at fiske, saa laa de her dog længe nok til at proviantere og gøre Indkøb hos de mange Smaafartøjer, der mødte op her for at handle med dem. Her var et Sundmarked, som var Helsingørs Velstandskilde.

Kort sagt, et rigere Emne af lokalhistorisk Art end det gamle Helsingør findes vanskeligt.

Og saa Kilderne. Her staar endnu Nordens

bedste bevarede Kloster med Kongeslottet ved sin Side. Den gamle Bymur er faldet, men her er bevaret gamle Huse og Gaarde som kun i ganske faa danske Byer. Helsingør er en af de faa af disse, som kan forekomme i udenlandske Billedværker allerede i Frederik II's Tid, og hvor danske Malere og Tegnere saa ofte har fundet noget, der var værd at forevige. Desuden er Egnen her af militære Hensyn kortlagt før de fleste andre. Naar hertil saa kommer, at Byens rige Arkiver er vel bevaret, og at disse, om end kun spredt, saa dog i stor Udstrækning er benyttede, samt at man ogsaa i Udlandet kan finde Bidrag til Stedets Historie, saa forstaar man, at Emnet er rigt.

Det er da Mangfoldigheden, man maa frygte, naar man giver sig i Lag med Helsingørs Historie; thi det staar fast, hvad P.V. Jacobsene skrev, at Materialet til dansk Byhistorie »maa smaaligen sammenledes«. Og her gælder det om ikke at drukne i det overvældende Stof. Tager man f.eks. en enkelt Begivenhed, en Hekseproces i 1625-26, der endte med, at 8 Hekse blev brændt, saa er den værd at læse ordret, som staar at læse i Tingbogen, men det Stof alene vilde blive en hel Bog. Og saa er den dog kun en enkelt af de mange helsingørske Hekseprocesser, og disse er kun et enkelt Træk af Byens Historie i et bestemt Tidsrum.

Mange har følt sig fristet af det interessante Stof. I midten af forrige Aarhundrede gennemgik Overlæge van Deurs de helsingørske arkiver, vistnok i videre Omfang, end nogen siden den Tid har overkommet det. Senere har V.A. Lunding, Professor H. Weitemyer og Kaptajn V. Hostrup-Schultz ofret hver en halv Snes Aar eller mere på Opgaven. Hostrup-Schultz gav op efter at have udgivet nogle omfattende personalhistoriske Samlinger, der ikke er fejlfri, men dog nok er den betydeligste Indsats, der hidtil er gjort i Helsingørs Historie. De andre tre naaede kun at efterlade sig en Samling Optegnelser, vanskelige at benytte for andre.

Disse spor skræmmer. Der stilles strenge

Krav om Begrænsning. Jeg har da valgt at koncentrere min Undersøgelse først om det rent topografiske og dernæst om det for denne By karakteristiske, d.e. hele den Side af Helsingørs Historie, der vender mod Sundet og særtegner den som Sundtoldsbyen.

Hvad Topografien angaar, har det været mit Maal at følge de gamle Huse og Gader tilbage til Renæssancens Helsingør, og hvor muligt, lidt længere. Dette Arbejde er udført paa Grundlag af 1) samtlige (ca. 20.000) Udskrifter af Skøder fra 1550-1761 (samt enkelte noget ældre); 2) Udtog af samtlige Skifter 1571-1682; 3) Afskrifter af 30 Skatte- eller Vurderingslister med Navne paa samtlige Ejere eller Beboere til forskellige Tider; 4) ved Sammenligning med samtlige bevarede Billeder og Kort. Om Fremgangsmaaden vilde det øvrigt blive for vidtløftigt at oplyse her. Kun kan jeg sige, at jeg har gjort mig megen Umage for at knytte alt, hvad man ved til det bestemte Sted, hvor dette lod sig gøre.

Jeg ved, det gør Indtryk paa Børn, naar man kan stedfæste eller knytte Oplysninger til en bestemt Genstand; Paa denne Bakke stod Karl Gustav og saa den svenske og hollandske Flaades Kamp 1658, her var »Den norske Løve«, hvor de norske Sømænd holdt til, her laa Borgmester Niels Madsens Hestemølle, og her boede den skotske Hattemager i de skotske fattiges Hus. Her er Haandretter, og Fodjern af Gabestokken, dette Sværd tilhørte Morten Skarpretter, og her ude ved Kronborgskoven stod Vippegalgen.

Og mon ikke Voksne har det på samme Måde: Tilknytning til et Sted, en Genstand eller i Mangel deraf et Billede, fæstner Forestillingen og giver den Klarhed. Og Lokalhistorien skal ikke blot være Faghistorikernes Udnyttelse af det lokale Stof. Den skal være Aarhundredernes skiftende Begivenheder knyttet til eller set fra det bestemte Sted. Om man vil, en Hjemstavnslære. Det er en saadan jeg har tilstræbt at give.

Margarinefabrikantens hus i Højstrup

AF ERIK TROLLE

Margarinefabrikken Kronborg i Bjersegade 27 blev grundlagt i 1923 af direktør N.A. Sørensen, som i 1925 fulgte tidens trend og begyndte at fabrikere is under navnet Kronborg Fløde Is. Begge produkter blev en stor succes, og det varede ikke længe før fabrikanten var blevet en holden mand.

Det udmøntede sig i køb af en grund i 1928 med udsigt over Øresund, nemlig på Nordre Strandvej 53 i det område af Marienlysts gamle jorder, der kaldes Højstrup. Han lod samme år muremester Edgar Jørgensen opføre et lille sommerhus på grunden, men det blev hurtigt for småt, hvorfor

han lod snedkermester C.A. Christensen lave en tilbygning. N.A. Sørensen synes at have befundet sig godt på det smukt beliggende sted, hvorfor han besluttede sig til at opføre en permanent bolig på grunden efter tegninger af den 33-årige, nok så bekendte arkitekt, Arne Jacobsen. Resultatet blev den nuværende gule murstensbygning, der rummede 192 kvm. beboelse og 130 kvm. kælder. Huset repræsenterede på bedste vis funktionalismens enkle stil, der var så karakteristisk for tidens byggeri. Ofte var funktistidens bygninger pudsede og hvidkalkede, men her havde arkitekten, eller måske bygherren, valgt gule mur-

Udsnit af Arne Jacobsens originaltegning til Nordre Strandvej 53. Kunstakademiets Bibliotek, samlingen af arkitekturtegninger.

Under tegningen ses et fotografi af huset, optaget umiddelbart efter opførelsen.

sten. Typisk for Arne Jacobsens stil var det sydøstlige hjørnevindue, der gav stuen rigelig med lys. Også vinduesskodderne, der nok mere tjente til udsmykning end til praktiske formål på disse breddegrader, var typiske for ham. Typisk er også husets lave tag uden udhæng. Arne Jacobsens foretrak også den enkle have, der helst skulle være dækket af den størst mulige græsflade.

N.A. Sørensen døde i 1965, hvorefter hans enke, Anna Sørensen, solgte ejendommen til en anden kendt helsingoraner, nemlig overlæge dr. med. Preben Eilersen. Det var dog ikke lægen, der specielt gjorde sig bemærket i huset, men derimod datteren Birthe, som havde et kærlighedsforhold til den dengang ukendte Troels Kløvedal. I sin erindringsbog *Den tynde hud* skildrer forfatteren sit første besøg i den smukke villa: »Min læretids vidunderligste og grufuldeste begivenhed indtraf, da jeg mødte Birte og for første gang forelskede mig. Birte var datter af byens kendte overlæge, og hun tog mig modigt med hjem til en frokost om søndagen. Det gik ikke særligt godt. Der

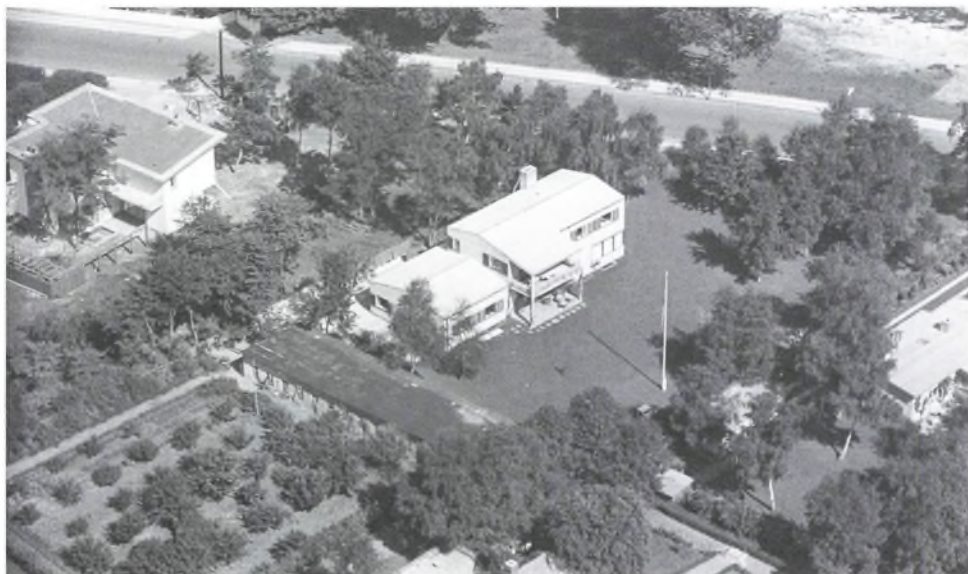

var ikke gået mange minutter før jeg af fru'en fik indirekte besked om, at jeg kom fra en social klasse, som bestemt var under deres datters værdighed.»

De unges forhold blev konstant modarbejdet af forældrene, og til sidst mistede Troels Birte til en af sine kammerater. »Jeg var ikke jaloux, eller rettere, jeg koncentrerede mig om at gennemleve jalousiens kvaler på en så værdig og mandig måde som muligt«, skrev Kløvedal om afslutningen på denne første kærlighedsaffære. Læs selv de spændende erindringer, som den i dag alvorligt syge forfatter havde i Helsingør og Hellebæk.

I 1990 solgte Preben Eilersens enke, Mette Maria, huset til Poul Foldager, som gjorde meget for at bevare huset i sin oprindelige

Ammy Andersens i huset hos Sørensen modtager dagfrisk magarine, som fabrikken kunne levere direkte til kunden - ikke mindst til direktørens husholdning!

form. Siden har det flere gange skiftet ejer, og i 2009 blev en del af den store grund solgt fra på grund af de høje ejendomsskatter. På den udstykkede del opførtes en villa efter tegninger af arkitekt Thomas Græbe. Udstykningen og nybyggeriet betød et væsentlig tab for oplevelsen af Arne Jacobsens fine villa i det haveanlæg, der var en del af arkitekturen.

Senest er der kommet ny dør og vindue i huset, som ligeledes skammer udseendet, men huset er fortsat værd at kaste et blik på i forbifarten, og så er det vel nok det eneste

Villaen fotograferet fra luften af Sylvest Jensen i 1937. Bemærk den store græsplæne, der kun brydes af trægrupper; helt som Arne Jacobsen ønskede. Enkelt og skulpturelt skulle hus og have være. Det Kongelige Bibliotek.

værk som repræsenterer funktistidens store arkitekt, Arne Jacobsen, i Helsingør.

Om Kronborg is- og margarinefabrik: Lars Bjorn Madsen: Helsingør havde sin egen is. Forening & Museum nr. 3 2008.

Da grunden omkring 2009 blev udstykket i to parceller, hvilket ofte sker i kommunen på grund af de høje ejendomsskatter, gik en stor del af den arkitektoniske værdi af Arne Jacobsens villa tabt. Ikke kun fordi den store plæneflade halveredes, men også fordi nabobygningen blev en villa i misforstået romantisk palæstil.

Fotografi: Erik Trolle 2017.

Ugebladet »Nutiden i Billeder og Text« var datidens billedblad, der udkom i perioden 1876-1890 med Vilh. Møller som redaktør. Den her gengivne artikel er signeret »Elna« og illustreret af F.J. Sedivy, der var en af tidens flittigt benyttede illustratører.

Ved Sommertid er Helsingørs Havn mest at ligne en slags forlystelsessted: kjøn, hyggelig, statelig. Er man fra Hovedgaden drejet ned gennem en kort snæver Gyde, saa har man først for sig noget som et lille Torv: med Sofavogne og Ekvipager til Hellebæk og Marienlyst, undertiden med musicerende Regimentsmusik, stadig med en lille koket Cafébygning i Baggrunden. Saa, til højre, svinger miniature-Torvet af og løber som en lang, bred Møle ud i Søen. Her er Sunddampernes Anløbsplads, Helsingoranernes Promenade for at se paa ankommende og sige farvel til afrejsende. Langt ude paa Havnearmen ligger et toetages, lille rødt Hus, lodsernes Tilholdssted; og saa har man bare Brohovedet tilbage, det smukkeste Udsigtspunkt. At sidde her en maanestille Sommeraften med Sundet

bredt ud som en mægtig glitrende Flage foran en, med Lysene i Helsingborg blinkende hist, og med det romantisk dystre Kronborg ret lige ved til venstre – større Skønhed har Danmark ikke.

Men hin onsdag Aften saa her anderledes ud. Det var mørkt – kun de hvidmakede Bølger lyste derude. Regnen piskede, Stormen hvinede, Søen bruste og brølede og hvislede. Og der var et skingrende, gungrende klaprende Virvar af Lyde fra svajende Master og svippende Tovc. Som af en uhyre, vanvittig kogende Hekskeedel, saadan skummede og sydede og stænkede og sprøjtede det omkring Molen. Huj, der kommer en Sø ansættende og rejser sig og slynger et helt Vandbjerg op over Bølgeskærmen, ind over Stenbroen. Tilskuerne presser sig op mod Bygningerne dér længst inde paa Havnepladsen. Som Flyvesand under Storm snertes og svier det i Ansigterne paa dem.

Men ude ved Lodshuset ses Mænd i Olieklæder slæbende paa Stiger og Reb og Baadshager. Bølgesprøjt efter Bølgesprøjt kommer plaskende, spænder Ben, bløder

igennem, buldrer mod Mure, skyder ind ad Vinduer og Døre. Men Mændene holder ud.

Der er tændt Nødblus derude paa Søen. Skibe er ved at strande. Et af dem kommer ansættende lige mod Havnemundingen. Det støder mod Brohovedet og stødes til Vrag, mens Besætningen springer i Land. Et andet driver mod Molen, skures fast mellem Stenene, dingler som i Drukken-skab. Der raabes ørkesløst frem og tilbage i Stormen, der slynges med Liner og hales i Tove: saa, nu er der Forbindelse mellem Skib og Land! Og ad den strammede, vaade Trosse kommer de skibbrudne entrende gennem Brændingen, gennemblødte og forkomne. Men ude vrider og vælter Skibet sig i Døds-kamp; Stormasten gaar bragende omkuld, Træstumper og Brædder og Tømmer lægger deres Tykke Tæppe over Stedet.

Og alt imens er Nøden og Travlheden næsten større ovre ved Kronborg. To Skonnerter tørner paa ved Bastionen nærmest Havnen, en Brig ret ud for Flagbastionen, en Kvasse omme paa den anden Side Pynten. Alle Soldaterne er paa Færde. Kommando-raab skærer gennem Stormen. Bum! Der

Året efter, da Christian Blache skildrede det altid trafikerede Øresund med obligatoriske Kronborg i baggrunden, var vejret anderledes stille og fredeligt. Maleri i privatje.

drøner et Kanonskud; man har villet søge at skyde en Line ud til et Skib. Forgæves! Og ogsaa her tumles med Stiger og Reb, og ogsaa her kommer vaade udasede Mennesker kravlende ind ad Trosser. En gaar til Bunds: nær ved Frelsen slipper han og sluges af det brølende Vand. Og Master falder, og Tove filtrer ind i hinanden, og Vrag ved Vrag skvulpes og væltes i sindsforvirret Vaande.

Saa haard en Nat har Sundet ikke bragt Helsingør i lange Tider. Byen bliver ligesom en helt anden. Og med berettiget Selvfølelse taler den Dagene om, hvor modigt og utrætteligt en Del af dens Børn og dens Soldater stod Orkanen igennem. Skønt uvante og uforberedte til Opgaven, som blev stillet dem, løste de den med Mands Mod og Mands Dygtighed. Og det varmer altid i en gammel Søstads Hjerter, dette at vide, at nu har man igen frelst Sømands Liv.

Vi maae hindre dette Uvæsen

Helsingørs aviser rummer utallige historier fra dagligdagen, og selv om de ældste aviser ikke bragte mange rapportager; så bidrog læserne til gengæld ofte med diverse budskaber og klageråb. Her er det en os ubekendt læser, der i Helsingør Avis den 18. februar 1863 udtrykker sin harme over tidens hensynsløse ungdom.

Det store Træ, som er blevet staaende ved den nye Havn, er unegtelig en Prydelse for Pladsen, men Høien med derpaa plantede Hegn og Græsskraaning maa fuldstændig conserveres, ellers vil det Hele snarere blive til Vanzir.

Dette sidste vil vistnok blive Tilfældet, naar Drengene faae Lov til at gjøre Høien til en Legeplads, som skete i Søndags Eftermiddag, da nogle velklædte Drengene morede sig ved at jage hinanden op og ned ad Skraaning, til ikke liden Skade for Græstørven og Buskene, indtil en Forbigaaende advarede dem med sin Stok.

Det var derfor ønskeligt, at Publicum og

Plantræet var en rest af beplantningen i Øresunds Toldkammers store have og det eneste, der blev bevarret, da den store havneudvidelse i 1859-62 gjorde krav på haven og alle bygninger, da området skulle planeres. Det forklarer, at Stengades østlige ende den dag i dag er hævet over den nuværende Wiibroes Plads, som var der platantræet stod. Man kan godt forestille sig at platanhøjen og pladsen omkring denne har været en yndet tumleplads for byens drenge. Akvarel af Christian Neumann 1864.

især de Omkringboende vilde være lidt opmærksomme paa dette Uvæsen og gjøre, hvad der staae i deres Magt for at hindre dette Uvæsen. Der gives vistnok faa Stæder, der besidde en saa udmærket og nærliggende Tumleplads for Drengene som Grønnehaugen er, men, mærkeligt nok, med Undtagelse af denne Aarstid, seer man sjelden, at den bliver valgt til Legeplads. Derimod seer man, trods Politi-Forbud, næsten hver Dage Hobe af Drengene legende paa Gaderne, de offentlige Spadsereveje og i Marienlyst Hauge til stor Gene for

Publicum og i mange Tilfælde til skade for Gange og Buske.

Førrige Sommer saae man sjelden Bade-gæsterne nede i Anlægget foran Marienlyst Slot, og det er ei at undres over, naar Drengene have Lov til at jage hinanden omkring i Gangene og midt imellem Folk, og desforuden ere Bænke og Stole ved Slottet, især naar Musiken spiller, for det Meste optagne af Børn, sommetider af de ikke allerreneste, og ældre Folk maae tid vente længe, inden de kunne faae en sid-

dende Plads. Det maatte, syntes man, ikke blive saa vanskeligt at holde lidt bedre Orden der under Musiktiden. Der behøves blot strengt at udføre den Regel at udvise Enhver fra Haugen, som gjør sig skyldig i Uorden. Og hvad Stolene angaae, da ere de privat Eicendom og kunne nok holdes alene til Afbenyttelse af Ældre, som have mere Trang til at sidde end smaae Børn, og jeg troer ikke, at Græsplainen vilde lide Noget ved, at disse Sidste fik Lov til at tumle sig der, hvorved Gangene vilde være mere frie.

Lidt om Hannesminde Mølle

af Lars Bjørn Madsen

På det trekantede grundstykke mellem Esrumvej og Gurvevej, hvor de to landeveje mødes og fortsætter i Møllebakken ned mod byen, stod i den spidse ende af trekanten, altså på toppen af Møllebakken, i sin tid Hannesminde Mølle, tidligere kaldet Nymølle. Til møllen hørte en trelænget gård (senere benævnt Mølleedal) ud mod Esrumvej med indkørsel fra vejen omtrent midt mellem møllen og gården. Den bestod af et stuehus i 8 fag bindingsværk ud mod vejen, der i 1867 beskrives som indeholdende to forstuer med en trappe op til loftet. Der var tre oliemalede og tapeserede værelser med gips- og bræddelofter, og de blev opvarmet af to jernvindovne. Huset indeholdt også et køkken, et spisekammer og en folkestue. På loftet var der værelser for pigerne. Den trelængede gårds øvrige bygninger var primært indrettet til landbrugsformål. Møllen var oprindelig en stubmølle, der var den al-

I perioden 1793-1809 var Nymølle eller Hannesmindes Mølle ejet af Franz Christensen. Kortet her er fra 1799. Man ser møllen og gården nord for denne på den trekantede grund mellem Gurvevej (l.v.) og Esrumvej (l.h.). Bemærk den markante indhegning af gården (vist på alle de senere matrikelkort, der for det sydøstlige hjørnes vedkommende kom til at indgå i nuværende Gurvevej 6. Bemærk også, at møllen på den tid er vist som en stubmølle, som var den normale mølletype indtil op i 1800-årene. Nederst på kortet ser man Første Mølle, senere kaldt Christians Mølle. Stubbmøllen brændte i 1854 og blev erstattet af en hollandsk mølle, der blev et markant vartegn på toppen af Møllebakken. Kort- og Matrikelstyrelsens arkiv.

Denne fine tegning af Helsingør set fra Esrumvej er udført den 29. juli 1807 og er angivelig udført af Nicolai Abildgaard. Den viser Hannesmindes Mølle nærmest til højre. Bag denne ses Christians Mølle, og midt i billedet Christine Mølle midt på Mollebakken. I forgrunden ser vi sandsynligvis gården til Hannesmindes Mølle, der på det tidspunkt var ejet af Frantz Christensen, som havde fået borgerskab som møller i 1773. I givet fald er det jo kulturhistorisk set ganske interessant, da tegningen på flere punkter synes at være ret pålidelig. Vi har nemlig ikke mange billeder af byens landejendomme, og da slet ikke fra den tid. Stuehuset mod Esrumvej er blevet forsynet med et meget højt helvalmet tag, hvilket ikke stemmer overens med de oplysninger, vi har fra brandtaksationsprotokollerne. Til gengæld passer det viste sidehul godt med kortet side 18.

mindelige mølletype i første halvdel af det 19. århundrede, men den brændte angivelig i 1837, hvor den var ejet af møller Ole Andersens. Ganske mange har gennem årene ejet møllen, men det har ikke af folketællingerne været muligt at finde en Hanne blandt beboerne på stedet, der ville kunne forklare navnet Hannesminde; det navn, der optræder på kort fra omkring 1840.

Efter branden blev stubmøllen passende erstattet med en hollandsk mølle af træ beklædt med egespån og indeholdende et »fuldstændigt Mølleværk«. I bakken, hvorpå møllen stod, var gennemkørslen bygget op af kampesten og delvis grundmur.

Da maskinfabrikant Johan Heinrich Spies i 1893 købte ejendommen af møllerne Emil Wibroe og Quistgaard for at flytte sin spandefabrik fra Stjernegade herud, efter forgæves at have søgt at erhverve arealer ved Grønnehave, lod han møllen nedrive i løbet af vinteren og indrettede herefter møllegårdens staldbygning til smedeværksted og ladden til sin fabriksvirksomhed med de dertil hørende maskiner opstillet. I 1920'erne blev et af baghusene indrettet til galvaniseri-

ring, og konstant skete der udvidelser og forandringer, som i enhver virksomhed. Efter hans død i 1897, fortsatte enken, Elisa Maria, virksomheden, først alene og siden med hjælp fra sønnen William, der iøvrigt var far til den nok så bekendte Simon Spies. Spandefabrikken blev tillige et savværk, da enken i 1899 søgte kommunen om at opføre et skur til dette formål. Det gav hurtigt problemer for naboerne, idet de samme år klagede over røgen fra savværkets lokomobil.

Savværket, der hed Møllebøls Savværk, blev forpagtet af Niels Christian Jensen, der havde fået borgerskab i byen som træ- og finérskærer. Niels Christian Jensen købte i 1899 ejendommen matrikelnummer 59 i (Gurrevej 6), og denne ejendom, som passende hed Mølholm, var for den nordlige dels vedkommende oprindeligt en del af Mølledal.

Iøvrigt er historien om Hannesminde Mølle aldrig undersøgt nærmere, ligesom det kunne være spændende at finde yderligere oplysninger om gården. Det må blive en anden god gang!

Returadresse: Helsingør Museumsforening
v/Torben Bill-Jessen, Aarhusvej 69 b, 3000 Helsingør

*Udateret maleri af
Paul Fischer (1860-
1934) i privateje.*

